

Honti László 80 éves

Honti László, a magyar és nemzetközi finnugrisztika meghatározó alakja, a szakterület egyetlen hazai akadémikusa, Széchenyi-díjas professzor 2023 nyarán ünnepelte 80. születésnapját. A korábbi kerek évfordulókon többen köszöntötték őt. Hatvanadik születésnapján Csúcs Sándor a *Finnugor Világban* (8/3 [2003]: 3–4), ill. Észtországban Anu Nurk és Tõnu Seilenthal (*Fenno-Ugristica* 25 [2003]: 189–190) méltatta. 70. évfordulóján folyóiratunk hasábjain Keresztes László (FUD 20 [2013]: 367–368) írt róla, a Magyar Nyelvtudományi Társaságban Bakró-Nagy Marianne laudálta, ennek írásos változata a Magyar Nyelvben jelent meg (110/2 [2014]: 245–250). A *Finnugor Világban* Zaicz Gábor írását olvashattuk (18/3 [2013]: 24–27). Ugyanő a 80. születésnapra is írt köszöntőt, ugyancsak e folyóiratban (28/3: 37–41).

Honti László 60. születésnapjára kollégái, barátai, tisztelői ünnepi kötetet készítettek (Bakró-Nagy Marianne és Rédei Károly szerkesztésében, utóbbi köszöntőjével), a 70. évfordulóra pedig akkori munkahelye, a Károli Gáspár Református Egyetem jelentette meg *Magyar nyelvtörténeti tanulmányok* címmel 17 tanulmányát (szerkesztette és a köszöntőt írta Fóris Ágota) (erről ld. az ismertetésemet a FUD 21. számában, 246–250). Előbbi *Tabula gratulatoriájában* 87, utóbbiában 143 nevet olvashatunk. Talán ebből is egyértelműen kiviláglik, hogy Honti Lászlót sokan szeretik, tisztelik.

Jelen köszöntőmben nem kívánom pályafutását, publikációs tevékenységét részletesen méltatni, hiszen ezek a fentebb említett helyeken olvashatók. Itt csak a pályamű legfontosabb gócpontjait emelem ki, illetve röviden áttekintem a fáradhatatlan alkotónak az elmúlt tíz évben végzett tudományos munkásságát.

Ha megnyitjuk a Magyar Tudományos Művek tárá, lenyűgöző számadatokat olvashatunk. 11 könyv (ebből három németül), hét könyvszerkesztés, 241 folyóiratcikk (ebből 69 külföldi kiadványban), 76 könyvrészlet, 36 konferenciaközlemény, 35 egyéb tudományos írás. Idegen nyelvű munkáinak száma 167. Első írása, egy 1966-os recenzió óta összesen 420 publikációja jelent meg. Ez évente 7,3 publikáció. De a puszta számadatoknál lényegesen többet mond Honti Lászlónak a finnugor és egyetemes nyelvészetre gyakorolt hatása. Könyvei, tanulmányai nyelvészek nemzedékeinek szolgálták és szolgálnak megkerülhetlen alaplakként, forrásokként. Az MTMT-ben feltüntetett hivatkozásainak száma 2386 (és ebben az UEW nincs is benne!). A

manapság a tudománymetria odaadó hívei által piedesztálra emelt Hirsch-indexe 23. Az osztják chrestomathiájának 238, az obi-ugor vokalizmusról írott könyvének 205, a számnevekről szóló monográfiájának 101 hivatkozása van.

Ha tudományos munkásságnak három gócpontját kellene kiemelni, ezek valószínűleg az obi-ugor nyelvtörténet, a számnévkutatások és a magyar nyelv délibábos rokonítói elleni küzdelem lennének.

Első írásai a vogul nyelvvel foglalkoznak. Kisdoktori értekezése (*A tavdai vogul nyelvjárás paradigmatis morfémai*, 1971) könyvvé érlelődve 1975-ben jelent meg (*System der paradigmatischen Suffixmorpheme des wogulischen Dialektes an der Tawda*), majd jöttek az osztják szövegkiadások, szójegyzékek (pimi, tromagani, északi, szurguti, vaszjugáni), a magánhangzóváltakozásokról írott tanulmányai, az affrikáták története, az obi-ugor fonémarendszerek, különféle morfológiai és szintaktikai kérdések (személyjelölő szuffixumok, passzívum, tárgyas ragozás), a nyelvjárások osztályozása. Mindezen kutatások az obi-ugor hangtörténet alapvető munkáját érlelték ki (*Geschichte des obugrischen Vokalismus der ersten Silbe*, 1982), s ezeken alapult a *Chrestomathia Ostiacica* (1984) is.

Obi-ugor tárgyú írásai azóta is folyamatosan jelennek meg (ld. például az 1999-ben a *Studia Uralo-Altaica* sorozatban kiadott *Az obi-ugor konzonzantizmus története* c. 151 lapos munkáját), de a 80-as évek vége felé Honti László fő érdeklődése a számnevek felé fordult. Jó érzékkel vette észre, hogy e téren még nagyon sok adóssága van a finnugor nyelvtudománynak. Számításaim szerint ez idáig 34 tanulmánya jelent meg e tárgy körben (ld. még a jelen kötetünkben publikált cikkét). 356 oldalas akadémiai doktori disszertációja 1993-ban látott napvilágot *Die Grundzahlwörter der uralischen Sprachen* címmel. Talán ebben a kötetében jelenik meg legplasztikusabban a munkamódszere: elolvasni *minden* nyelvről *minden* eddig megjelent írást, ezeket szigorú tudományos értékrend szerint minősíteni, majd az így kapott adatokat szintetizálni, és világos, logikus következtetéseket levonva megalakítani a rendszert, bemutatni a nyelvtörténeti folyamatokat.

A harmadik nagy terület a magyar nyelv eredetkérdése. Honti László társaságban halkszavú, békés ember. Egyvalamivel azonban könnyen ki lehet hozni a sodrából: az emberi butasággal. Az elmúlt évtizedekben a hun–szittyá–sumer és egyéb délibábos nézetek képviselőinek egyre nagyobb térhódítása révén ezzel az ősi emberi tulajdonsággal egyre erősebben szembe-sülünk. Honti feladatul tűzte ki maga elé a tudományos igényű felvilágosítást, nyelvünk finnugor eredetének világos, egyértelmű bizonyítását (ami a finnugor nyelvészek, őstörténészek fontos, sajnos, egyre fontosabb feladata). E tárgy körben két nagyobb lélegzetű mű fűződik a nevéhez. Az első a Csúcs

Sándor és Keresztes László társszerkesztésében, Honti László főszerkesztésében megjelent, a *Nyelvrokonságról. Az török, sumer és egyéb áfium ellen való orvosság* című kötet (2010), amelyben 14 neves nyelvész és östörténész fejt ki álláspontját a nyelveredet kérdéséről. A másik kötet az *Anyanyelvünk atyafiságáról és a nyelvrokonság ismérveiről. Tények és vágyak* című monográfia (2012). Ebben Honti László ismét tanúbizonyságát adja a fentebb említett munkamódszerének: végtelen türelemmel átrágtta magát a „délbábo-sok” fantazmagóriáin, s ezeket nagy filológiai apparátussal, meggyőző érvekkel teszi a helyükre.

Honti László 70 éves korában visszavonult a tanítástól és – amennyire lehet – a bizottsági munkákból, de nem vonult vissza a kutatástól, olyannyira nem, hogy az elmúlt évtizedben három könyve is megjelent. 2011-ben látott napvilágot Róna-Tas András és Berta Árpád monumentális alkotása, a *West Old Turkic: Turkic Loanwords in Hungarian*. Ebben a kötetben jó néhány olyan szó van, amelynek uráli, finnugor vagy ugor eredetét Róna-Tas kétségbe vonja. Honti 49 szó etimológiáját vette górcső alá, helyenként elfogadva, helyenként cáfolva a turkológusok nézeteit. Szófejtő munkájának eredménye egy 217 lapnyi terjedelmű monográfia: *A magyar és a nyugati ótörök szó-készleteti kapcsolatairól* (2017). A szócikkekben természetesen a vizsgált szavak eddigi teljes szakirodalmát ismerteti, majd levonja konklúzióit. Munkája végén a korai magyar hangtörténet (elsősorban az alapnyelvi szibilánsok és affrikáták képviselőinek) kérdéseit igyekszik tisztázni. Honti aktívan részt vett az *Uralisches etymologisches Wörterbuch* szerkesztésében, ezenfelül különböző cikkeiben legalább száz etimológiát adott közre. Elméleti felkészültsége, gyakorlati „szófejtő készsége” ebből a könyvből is világosan kirajzolódik. (A kötet ismertetését ld. Zaicz Gábortól: FUD 24 [2017]: 347–349.)

Az uráli nyelvek morfológiája (is) Honti László kedvenc kutatási területi közé tartozik. Régóta vitatott, sokat kutatott téma a tárgyragok eredete és az egyes rokon nyelvekben betöltött funkciója. Honti László nemrég, 2022-ben megjelent 283 lapos monográfiája (*Az ősi uráli tárgyragok története és veszszőfutása*) ezt a kérdést tekinti át, ismét a tőle megszokott hallatlan filológiai alaposággal: a kérdés összes idevágó szakirodalmának ismertetése után vonja le saját következtetéseit. Ő az alapnyelvre két tárgyragot feltételez (az *-m a főnevek és a mutató névmások ragja volt, míg a *-t a személyes névmásokhoz járulhatott, de élőlényt, főként embert jelölő főnevek ragjaként is használhatták). Előbbi a finnségi nyelvekben, a lappban, a mordvinban, a csere-miszben, a vogulban és több szamojéd nyelvben maradt meg, utóbbi a finnségi és az osztják névmásokban, valamint a magyar főnévi és névmási ragokban él tovább. (A kötetéről ld. Samps Holopainen recenzióját a FUF

legutóbbi számban (68 [2023]: 237–244), valamint ismertetésemet a FUD 29. kötetében (2022: 227–233).

Azt hinné az ember, hogy a jól végzett munka után a szerző pihen, és élvezi munkája gyümölcsét. Honti László azonban nem ilyen, 2023-ban ismét egy kötetel rukkolt elő, amely a korábbi négyhez hasonlóan szintén „állandó kiadójánál”, a Tintánál jelent meg. Ez a kötet a 70. születésnapjára a Károli Egyetemen kiadott tanulmánygyűjtemény folytatása, de immáron a szerző saját szerkesztésében. A *Magyar nyelvtörténeti írások* címet viselő kötet 18, korábban különböző folyóiratokban megjelent magyar nyelvű írás egy csokorba szedése.

A kötet címe alapján a *magyar* nyelvtörténet egyes kérdéseinek vizsgálatát várnánk, de a szerző lényegesen többet ad: a magyaron keresztül az ugor/finnugor/uráli korok egyes rejtélyeit is megkísérli megfejteni. A cikkek között vannak etimológiai témájúak (a *ver* ige és a nyelvésznevezékeknek sok fejtörést okozó *isa* szó eredete), hangtörténeti tárgyúak (a szókezdő mássalhangzók, az ősi szóbelseji *-t-* folytatása, a magyar *l* ~ finn *t* megfelelés talánya), alaktani és mondattani írások (a szórend és morfémasorrend összefüggése, a Cx+Px sorrendje, ősi esetragok ugor folytatásai, időjelek); ír a nyelvek közti kapcsolatokról, és persze előkerülnek a számnevek vitás kérdései is. A jól megszokott módon ezekben a cikkekben is fellelhetjük az adott kérdés teljes szakirodalmát.

Az itt röviden bemutatott monográfiák, gyűjteményes kötetek, tanulmányok csak vázlatos képet adnak Honti László rendkívül szertágazó tudományos tevékenységéről. A nyelv számos területét vizsgálta, a fenti „fő” témakon kívül foglalkoztatta a személyes névmások eredete, az 1–3. személyű személyvégződések, tárgyias igeragozásunk kialakulása, a létige és a kopulatív szerkezet, a birtoklás kifejezése, a habitív és izafetszerkezetek, a névszói *-ik* elem, a hátravetett határozó, az ősi ugor esetragok, meg számos etimológiai kérdés úgy, hogy mindegyik mögött, mellett ott van anyanyelvének kutatása is. És ez csak ennek az évezrednek a termése!

Kedves Laci! A Debreceni Egyetem Finnugor Nyelvtudományi Tanszéke nevében kívánom, kívánjuk, hogy töretlen lendülettel folytasd nyelvészeti munkásságodat! Jó munkát – és közben néha jó pihenést is – kívánunk szerető családot, Márta és Kismárta, meg persze a kutyusok társaságában!

MATICSÁK SÁNDOR

DOI: 10.52401/fud/2023/28